

ΜΙΚΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

JAMES WEST DAVIDSON

ΜΙΚΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ
ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ανδρέας Παππάς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σειρά «Μικρή Ιστορία»

James West Davidson, *Μικρή ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών*

Τίτλος πρωτοτύπου: *A Little History of the United States*

Μετάφραση: Ανδρέας Παππάς

Εικονογράφηση: Gordon Allen

Σχεδιασμός χαρτών: Bill Nelson

Υπεύθυνος έκδοσης: Άγγελος Κοκολάκης

Διορθώσεις: Γιώργος Ανδρικόπουλος

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Copyright© 2015, James West Davidson

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), 2022

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα (χωρίς το Υστερόγραφο)
από τις εκδόσεις Yale University Press, Νιου Χέιβεν & Λονδίνο, 2015

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη.

Αθήνα, Απρίλιος 2024

K.E.T. E566 K.E.Π. 232/24 ISBN 978-960-16-7658-6

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Αφιερωμένο στους W.E.G., M.H.L.,
M.B.S., C.L.H. και B.DeL.,*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κατάλογος χαρτών	11
Εισαγωγή: Γράφοντας Ιστορία.	13
1. Εκεί όπου οδηγούσαν τα πουλιά	19
2. Μια ήπειρος στον χώρο και στον χρόνο.	24
3. E pluribus unum	31
4. Η χρυσή εποχή και η εποχή του χρυσού	39
5. Η συνάντηση δύο κόσμων	49
6. Πώς μπορώ να σώσω την ψυχή μου;	58
7. Άγιοι και «ξένοι»	68
8. Οικονομική άνθηση	77
9. Ίσοι και άνισοι	86
10. Διαφωτισμένοι και αφυπνισμένοι	97
11. Πρόσεχε τι εύχεσαι	106
12. Κάτι περισσότερο από απλή διαφωνία	117
13. Ίσοι και ανεξάρτητοι.	128
14. Μια τελειότερη ένωση	140
15. Οι φόβοι του Ουάσινγκτον	150
16. Αυτοκρατορία ελευθερίας	160
17. Άνθρωπος του λαού	171
18. Οι επικράτειες του βαμβακιού	182

19. Μεταρρυθμιστές και ουτοπιστές	193
20. Μεθόριος	203
21. Η διαχωριστική γραμμή	216
22. Τι θα ακολουθούσε	229
23. Ανασυγκρότηση; Ναι, αλλά πώς;	243
24. Η οικονομική απογείωση	254
25. Το χρώμα του γιακά	264
26. Ιστορία δύο πόλεων	273
27. Η νέα Δύση	284
28. Τύχη και τόλμη;	294
29. Οι Προοδευτικοί	304
30. Πόλεμοι	316
31. Οι μάζες	327
32. Το Νιου Ντιλ	336
33. Παγκόσμιος πόλεμος	347
34. Υπερδύναμη	359
35. Το τέλος του κόσμου;	370
36. Εσύ, εσύ, ή εσύ	379
37. Η χιονοστιβάδα	390
38. Συντηρητική στροφή	401
39. Συνδέσεις	412
40. Το παρελθόν απαιτεί περισσότερα	424
Υστερόγραφο (2022)	435
Ευχαριστίες	447
Ευρετήριο	449

Κατάλογος χαρτών

Το σχήμα της Βόρειας Αμερικής	27
Η εποχή του χρυσού	66
Οι αποικίες της Μ. Βρετανίας	90
Η Βόρεια Αμερική την περίοδο του Επταετούς Πολέμου.	110-111
Υποχώρηση και προέλαση του Ουάσινγκτον	135
Οι Λιούις και Κλαρκ φτάνουν στον Ειρηνικό (1804-05)	168-169
Μετακινούμενα σύνορα	212-213
Ο Εμφύλιος Πόλεμος	236-237
Ο κόσμος των υπερδυνάμεων	363

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γράφοντας Ιστορία

Πώς γράφεται η ιστορία; Η επικρατέστερη απάντηση θα ήταν ότι κάποιος κατορθώνει να αλλάξει τον ρου των γεγονότων με επιτεύγματα που χαράσσονται στη μνήμη των ανθρώπων. Σε αυτή την περίπτωση η Ιστορία γράφεται «μέσω της βιωμένης εμπειρίας».

Εγώ γράφω Ιστορία διαφορετικά, αποτυπώνοντάς τη στο χαρτί. Ως ιστορικός, καλούμαι να ανακαλύψω λεπτομέρειες του παρελθόντος και να τις ερμηνεύσω.

Το να γράφεις Ιστορία ζώντας την μοιάζει περιπετειώδες, συναρπαστικό, ακόμη και επικίνδυνο. Οι πρωταγωνιστές των γεγονότων μπορεί να εκθειάζονται ή να καταδικάζονται, μα πάντοτε μνημονεύονται. Αντιθέτως, όσοι γράφουν την Ιστορία στο χαρτί είναι σχεδόν άορατοι. Ζουν σε έναν κόσμο βιβλιοθηκών, γεμάτων παλιά βιβλία, ξεθωριασμένες φωτογραφίες, σκοροφαγωμένα αρχεία. Πράγματι, οι συγγραφείς και οι δράστες της Ιστορίας φαίνεται να ανήκουν σε δυο διαφορετικούς κόσμους. Ωστόσο, αυτοί οι κόσμοι είναι άρρηκτα δεμένοι μεταξύ τους.

Ας δούμε δύο περιπτώσεις των αρχών του 20ού αιώνα. Ο

Μάικλ Κινγκ (Michael King Jr., 1929-1968) γεννήθηκε το 1929 στην Ατλάντα της Τζόρτζια, τα δύσκολα χρόνια της Μεγάλης Ύφεσης. Ο ιεροκήρυκας πατέρας του διάλεξε για εκείνον το προσωνύμιο Λιτλ Μάικ (καθώς τον ίδιο τον αποκαλούσαν Μπιγκ Μάικ). Ο Μάικ ήταν πολύ ευαίσθητο παιδί. Όταν πέθανε η γιαγιά του από καρδιακή προσβολή, ήταν απαρηγόρητος, με αποτέλεσμα να πηδήξει από το παράθυρο του δεύτερου ορόφου του σπιτιού του στο κενό (ευτυχώς, δεν τραυματίστηκε σοβαρά). Ήταν, όμως, και αρκετά ζωηρός μεγαλώνοντας. Στα φοιτητικά του χρόνια, είχε τη φήμη του λάτρη των διασκεδάσεων, των φανταχτερών κοστουμιών και των δίχρωμων σκαρπινιών. Θα έλεγε κανείς με σιγουριά ότι η Ιστορία δεν ήταν στις πρώτες προτιμήσεις του.

Ωστόσο, είχε και μια άλλη πλευρά. Παρά τις διασκεδάσεις, τον ενδιέφερε επίσης το παρελθόν. Ένα βιβλίο που κίνησε το ενδιαφέρον του ήταν το έργο του Χένρυ Ντέιβιντ Θορώ (Henry David Thoreau, 1817-1862) με τίτλο *On Civil Disobedience*,* που γράφτηκε το 1849. Τον Θορώ απασχολούσε το κατά πόσον ο Αμερικανός πολίτης θα δικαιολογούνταν ποτέ να παραβεί τους νόμους της χώρας του. Όταν ο Μάικλ Κινγκ ήταν μόλις 5 ετών, ο πατέρας του τον έφερε σε επαφή με την Ιστορία με πολύ προσωπικό τρόπο. Ο Μπιγκ Μάικ αποφάσισε ότι θα μετονομάζονταν ο ίδιος και ο γιος του προκειμένου να τιμήσουν έναν από τους ήρωές του, τον Γερμανό θρησκευτικό μεταρρυθμιστή Μαρτίνο Λούθηρο (Martin Luther, 1483-1546). Στο εξής, ο Μάικλ Κινγκ Τζούνιορ ήταν ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ Τζούνιορ. Ως κορυφαίος ηγέτης του κινήματος για τα πολιτι-

* Στα ελληνικά: Χένρυ Ντέιβιντ Θορώ, *Πολιτική ανυπακοή*, μετάφραση Γιώργος Λαμπράκος, εισαγωγή Πασχάλης Κιτρομηλίδης, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2020. (Σ.τ.Μ.)

κά δικαιώματα, θα έγραφε Ιστορία. Παράλληλα, θα αναδεικνυόταν σε μια από τις διασημότερες μορφές της αμερικανικής Ιστορίας εν γένει.

Σχεδόν στην άλλη άκρη του κόσμου, ο Βαλεντάν Ουνταλάν (Valentine Untalan) μεγάλωσε στις Φιλιππίνες. Στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, κατατάχθηκε στον στρατό για να υπερασπιστεί τη χώρα του από την ιαπωνική εισβολή, πολεμώντας στο πλευρό των αμερικανικών δυνάμεων. Στη χερσόνησο Μπαταάν, ο Ουνταλάν αιχμαλωτίστηκε και οδηγήθηκε, μαζί με χιλιάδες άλλους Φιλιππινέζους και Αμερικανούς, σε ένα τεράστιο χωράφι. Εκεί, οι Ιάπωνες φρουροί τους τους ανακοίνωσαν ότι θα τους οδηγούσαν στην πόλη της Μανίλας, όπου θα στεγάζονταν προσωρινά σε ξενοδοχεία.

Το τελευταίο πράγμα που σκεφτόταν ο Βαλ Ουνταλάν ήταν αν έγραφε Ιστορία. Ήθελε απλώς να μείνει ζωντανός και ήξερε ότι έπρεπε να δραπετεύσει. Η εξαντλητική πορεία των αιχμαλώτων έγινε αργότερα γνωστή ως Πορεία Θανάτου του Μπαταάν, κατά τη διάρκεια της οποίας χιλιάδες στρατιώτες έχασαν τη ζωή τους. Έπειτα από τέσσερις απόπειρες, ο Ουνταλάν κατάφερε να διαφύγει από τους Ιάπωνες, να φτάσει στο χωριό του και να επιστρέψει στα πεδία των μαχών. Μετά τον πόλεμο, εγκαταστάθηκε στις ΗΠΑ, πολιτογραφήθηκε Αμερικανός, σταδιοδρόμησε στον στρατό, δημιούργησε οικογένεια. Γνωρίζω καλά την ιστορία του, καθώς έπειτα από χρόνια παντρεύτηκε μια από τις κόρες του.

Τον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ Τζούνιορ τον έχετε ακουστά; τον Βαλεντάν Ουνταλάν μάλλον όχι. Ωστόσο, και οι δυο έγραψαν Ιστορία διά της βιωμένης εμπειρίας, στην κλίμακα που τους αναλογούσε ο καθένας. Δε θα μπορούσαν να έχουν φανταστεί, όταν ήταν νέοι, πώς θα άλλαζε τη ζωή τους η ανάγνωση της Ιστορίας. Όμως, αυτό ακριβώς συνέβη. Όταν οι Ιά-

πωνες ανήγγειλαν την πορεία προς τη Μανίλα, ο Βαλ Ουνταλάν θυμήθηκε: «Έχοντας διαβάσει την ιστορία του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, με όλες τις αποτρόπαιες σκηνές και τις φρικαλεότητες, σκέφτηκα πως δε μας πηγαίνουν ασφαλώς σε ξενοδοχείο!». Όταν ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ σκέφτηκε να βάλει τέλος στην αδικία των διακρίσεων, είχε συγκλονιστεί από την επιλογή του Θωρώ να πάει στη φυλακή «παρά να υποστηρίξει έναν πόλεμο που θα επέτρεπε την εξάπλωση της δουλείας στο Μεξικό».*

Είναι δυνατόν να υποστηρίξει κάποιος ότι ο Βαλεντάν Ουνταλάν σώθηκε επειδή διάβαζε Ιστορία; Θα ήταν υπεραπλούστευση. Η επινοητικότητα, η αποφασιστικότητα και η αντοχή έπαιξαν ρόλο. Είναι δυνατόν να υποστηριχθεί ότι ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ έχασε τη ζωή του από δολοφονική σφαίρα,** αν και αγωνιζόταν για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες εκατομμυρίων Αμερικανών, επειδή διάβαζε Ιστορία; Θα ήταν, επίσης, υπεραπλούστευση. Ο Μ. Α. Κινγκ δεν αποφάσισε να διακινδυνεύσει για έναν ανώτερο σκοπό απλώς και μόνο επειδή διάβασε ένα βιβλίο.

Ωστόσο, και οι δυο χρησιμοποίησαν τις ιστορικές γνώσεις τους για να γράφουν, ο καθένας με τον τρόπο του, Ιστορία. Αν το καλοσκεφτούμε, η Ιστορία διαμορφώνει τη ζωή μας με ποικίλους τρόπους. Η ίδια η ταυτότητά μας –ποιοι δηλώνουμε ότι είμαστε– δεν είναι ουσιαστικά τίποτα περισσότερο από τη δική μας ιστορία. Αυτή η προσωπική ιστορία συνίσταται

* Ο Πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ και Μεξικού διήρκεσε από το 1846 έως το 1848. Ξεκίνησε με την επανάσταση του Τέξας και τελείωσε με νίκη των ΗΠΑ. (Σ.τ.Μ.)

** Ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ δολοφονήθηκε στις 4 Απριλίου 1968 από τον Τζέιμς Ερλ Ρέι, ο οποίος ομολόγησε και καταδικάστηκε. (Σ.τ.Μ.)

στις πράξεις μας, στα ταξίδια μας, στα αναγνώσματά μας. Την κατασκευάζουμε –γράφουμε τη δική μας Ιστορία– από ζωνηρές προσωπικές αναμνήσεις και από τις ιστορίες που μας έχουν διηγηθεί γονείς και συγγενείς. Γράφουμε Ιστορία εμπνεόμενοι από το παρελθόν των αθλητικών ομάδων που υποστηρίζουμε, από τους ιστότοπους τους οποίους επισκεπτόμαστε. Και βέβαια, ναι, ακόμα και από τις γνώσεις που αποκτούμε από τα βιβλία Ιστορίας.

Αυτό το βιβλίο είναι μια Ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών που καλύπτει πέντε αιώνες. Περιγράφει πώς μια χώρα απλώθηκε σε μια ολόκληρη ήπειρο που κατοικούνταν από τεράστια ποικιλία λαών. Εξηγεί πώς αυτή η χώρα ενώθηκε κάτω από ένα λάβαρο ελευθερίας και ισότητας. Έμβλημα των ΗΠΑ είναι η λατινική φράση *E pluribus unum* (= Από πολλά, ένα). Οι Ιδρυτές Πατέρες,* που διακήρυξαν την ανεξαρτησία της χώρας, επέμεναν ότι οι πολίτες της –για την ακρίβεια, όλοι οι άνθρωποι– είχαν δημιουργηθεί ίσοι και είχαν το δικαίωμα στη ζωή, στην ελευθερία και στην επιδίωξη της ευτυχίας.

Αυτά τα ιδανικά, της ελευθερίας, της ισότητας και της ενότητας, ακούγονται σήμερα σχεδόν σαν παραμύθια. Πολύ απέχουν από την πραγματικότητα. Πώς μπορούσε μια χώρα να διακηρύσσει την ελευθερία, όταν εκατοντάδες χιλιάδες κάτοικοί της είχαν απαχθεί και μεταφερθεί στα χώματά της ως σκλάβοι; Πώς μπορούσαν οι Ιδρυτές Πατέρες να εξαίρουν την ισότητα, όταν οι μισοί από τους ανθρώπους που ζούσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι γυναίκες, δεν είχαν δικαιώματα ίσα

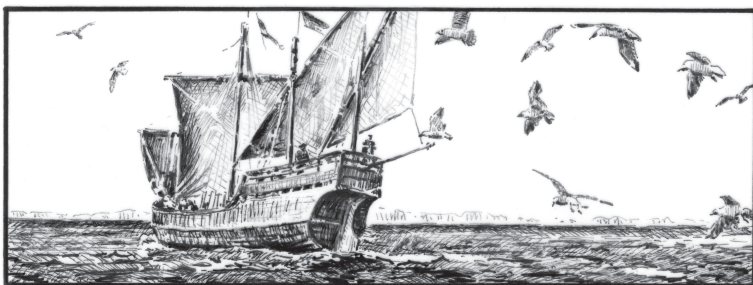
* Οι Ιδρυτές Πατέρες ή Πατέρες του Έθνους ηγήθηκαν του Πολέμου της Ανεξαρτησίας ενάντια στο Βρετανικό Στέμμα και συνέβαλαν στην ίδρυση των ΗΠΑ. Μεταξύ αυτών είναι και οι Τόμας Τζέφερσον, Μπέντζαμιν Φράνκλιν και Τζορτζ Ουάσινγκτον. (Σ.τ.Μ.)

με τους άντρες; Πώς μπορούσε ένα έθνος πραγματικά ενωμένο να αποτελείται από κάθε λογής και προέλευσης ανθρώπους; Κάποιοι ασκούσαν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα σε απλούς τόπους συνάθροισης, άλλοι σε μεγαλοπρεπείς καθεδρικούς ναούς· άλλοι, πάλι, δεν ανήκαν σε καμιά Εκκλησία. Κάποιοι, νεοφερμένοι, επιζητούσαν να πλουτίσουν, καλλιεργώντας καπνό ή βαμβάκι· άλλοι ήταν εργάτες που ιδρώναν πλάι σε κλίβανους στα χαλυβουργεία. Δημεγέρτες προτιμούσαν να πετάξουν το τσάι στη θάλασσα, παρά να πληρώσουν φόρους που τους επιβάλλονταν χωρίς τη συγκατάθεσή τους, εργάτες ίδρυσαν συνδικάτα για να διεκδικήσουν δικαιες αμοιβές και αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, εφευρέτες εργάστηκαν για τη δημιουργία του ηλεκτρικού λαμπτήρα, του κινητήρα εσωτερικής καύσης ή ενός μηχανήματος που πρόβαλλε κινούμενες εικόνες σε μια οθόνη. Ανήσυχα πνεύματα πειραματίστηκαν με ιδέες όπως μια εφημερίδα με εκατομμύρια αναγνώστες, ή μια μεγαλούπολη με ανθρώπινες συνθήκες διαβίωσης.

Τόσοι και τόσο ετερόκλητοι άνθρωποι, ώστε σίγουρα δεν έχουν καμιά σχέση με εμάς. Ή μήπως έχουν; Είτε γίνεται αντιληπτό είτε όχι, όλοι αυτοί αποτελούν μέρος της Ιστορίας του αμερικανικού έθνους. Δεν είναι εύκολο να πούμε ποιες ιστορίες θα μας φανούν σημαντικές μια μέρα.

Όλοι επιθυμούμε να «γράψουμε» Ιστορία ζώντας τα γεγονότα. Μην ξεχνάτε ωστόσο ότι, όσο συχνότερα διαβάζετε, γράφετε και αναστοχάζεστε την Ιστορία, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες το ιστορικό βίωμα να σας οδηγήσει σε επιτεύγματα που θα αποτυπωθούν στη συλλογική μνήμη.

Εκεί όπου οδηγούσαν τα πουλιά

Ο ψηλός, αναφοκοκκινισμένος καπετάνιος στο κατάστρωμα του πλοίου είχε το βλέμμα καρφωμένο στο στερέωμα. Τα μάτια του ήταν γαλανά σαν τον ουρανό. Ένα μεγάλο σμήνος από πουλιά πέταξε από πάνω. Δεν ήταν γλάροι που ακολουθούν τους θαλασσοπόρους παντού, ούτε θαλασσοπούλια που αναζητούν καταφύγιο πλάι στο πηδάλιο όταν πλησιάζει απειλητική η καταιγίδα. Αυτά ήταν χερσαία πουλιά. Καθώς έρχονταν από τον Βορρά, συμπέρανε πως ίσως αποδημούσαν, «αφήνοντας πίσω τον χειμώνα» που πλησιάζε σε κάποια μακρινή στεριά. Τα πουλιά ήταν σημάδι –ένα σημάδι που ο καπετάνιος χρειαζόταν απεγνωσμένα– μιας και, όπως κι εκείνος, έψαχναν να βρουν στεριά.

Οι ναύτες ατένιζαν τον ουρανό, αλλά έριχναν και κλεφτές ματιές στον καπετάνιο τους. Ο ίδιος αυτοχαρακτηριζόταν

«ναύαρχος του ωκεανού», όμως οι ναύτες δεν τον εμπιστευόταν απόλυτα. Μολονότι τα πλοία και τα πληρώματα ήταν ισπανικά, ο ναύαρχος Χριστόφορος Κολόμβος (1450/51-1506) καταγόταν από το ιταλικό λιμάνι της Γένοβας. Επί πέντε εβδομάδες στα τέλη του καλοκαιριού και το φθινόπωρο του 1492, οι καραβέλες *Νίνια*, *Πίντα* και *Σάντα Μαρία* έπλεαν δυτικά, διασχίζοντας τον Ατλαντικό. Πολύς καιρός είχε περάσει από τότε που οι άντρες των πληρωμάτων είχαν αντικρίσει τελευταία φορά στεριά. Ούτε ίχνος από τις άγνωστες χώρες και από τα μεγάλα πλούτη που τους είχε υποσχεθεί αυτός ο ξένος. Ίσως ήταν καιρός να στασιάσουν και να πετάξουν τον «ναύαρχο» στη θάλασσα, αντί να τον αφήνουν να αρμενίζει οδηγώντας τους σε βέβαιο θάνατο.

Ο Κολόμβος ήταν επίσης ανήσυχος, αν και δεν το άφηνε να φανεί. Έδωσε εντολή το πλοίο να αλλάξει ρότα. Αν τα πούλια κατευθύνονταν νοτιοδυτικά, θα τα ακολουθούσε.

Ήταν μακρύ το ταξίδι για τον Χριστόφορο Κολόμβο. Γιος υφαντουργού, προτίμησε τη ζωή του θαλασσοπόρου από την τέχνη του πατέρα του. Για χρόνια, η Γένοβα ήταν εύπορη πόλη που τα πλοία της αρμενίζαν στη Μεσόγειο, φορτώνοντας μετάξια, μπαχαρικά και άλλα «είδη πολυτελείας» από λιμάνια στα ανατολικά παράλια της. Αυτά τα αγαθά έρχονταν από μακρινά βασίλεια στην Ασία, από δρόμους πολλών χιλιάδων χιλιομέτρων, όπως ο Δρόμος του Μεταξιού. Ο Κολόμβος είχε διαβάσει τις αφηγήσεις ενός Ιταλού εμπόρου ονόματι Μάρκο Πόλο (Marco Polo, 1254-1324), ο οποίος είχε ταξιδέψει σε εκείνους τους δρόμους πριν από δύο αιώνες, μέχρι το Κατάι (τη σημερινή Κίνα), όπου, στην υπηρεσία του Μογγόλου αυτοκράτορα Κουμπλάι Χαν (1214-1294), είδε πράγματα θαυμαστά και πλούτη αμύθητα.

Ο Κολόμβος είχε ταξιδέψει νότια, παραπλέοντας τα πα-

ράλια της Αφρικής, όπου οι Πορτογάλοι έβρισκαν χρυσό, ελεφαντόδοντο και σκλάβους. Είχε ταξιδέψει βόρεια στον Ατλαντικό, σχεδόν μέχρι την Αρκτική. Στην Ιρλανδία, είδε ένα πρωτόγονο σκαρί να παρασύρεται από το ρεύμα σε ένα λιμάνι. Μέσα κείτονταν δυο νεκροί, «ένας άντρας και μια γυναίκα με ασυνήθιστη όψη». Κάποιοι υπέθεσαν πως η φυσιογνωμία τους ήταν τόσο παράξενη επειδή έρχονταν από το μακρινό Κατάι. Ασφαλώς όχι. Ωστόσο, ιστορίες για τον Ατλαντικό έτρεφαν τη φαντασία του Κολόμβου.

Οι λόγιοι της εποχής γνώριζαν, στην πλειονότητά τους, ότι η Γη είναι στρογγυλή. Για αιώνες, αρχαία κείμενα αφηγούνταν ιστορίες για μακρινά νησιά της Δύσης, όπου ζούσαν άγνωστοι λαοί. Άλλοι συγγραφείς είχαν διατυπώσει την υπόθεση ότι υπάρχει επίσης μια μεγάλη ήπειρος εκεί, ενώ άλλοι επέμεναν ότι ο Ατλαντικός εκτεινόταν μέχρι την Ασία, απόσταση υπερβολικά μεγάλη για να διανυθεί με πλοίο. Ο Κολόμβος είχε την πεποίθηση ότι ο κόσμος είναι μικρότερος απ' ό,τι πίστευαν οι περισσότεροι γεωγράφοι. Θεωρούσε εφικτό κάποιος από την Ευρώπη να πλεύσει δυτικά και να φτάσει στο Κατάι, στην Κίνα.

Ο Κολόμβος ζήτησε από τον βασιλιά Ιωάννη Β' της Πορτογαλίας να χρηματοδοτήσει ένα από τα ταξίδια του. Η Πορτογαλία βρέχεται από τον Ατλαντικό και τα πλοία της παρέπλεαν ήδη τα παράλια της Αφρικής. Το 1488, ο Μπαρτουλουμέου Ντίας (Bartolomeu Dias, 1450-1500) πραγματοποίησε τον περίπλου του νοτιότερου άκρου της Αφρικής, φτάνοντας στον Ινδικό ωκεανό. Χάραξε έτσι έναν υδάτινο δρόμο τον οποίο ακολούθησαν οι Ευρωπαίοι για να φτάσουν στους θησαυρούς της Ινδίας και της Κίνας. Το σχέδιο του Κολόμβου να χαράξει πορεία προς τη Δύση άφησε τον βασιλιά Ιωάννη Β' παγερά αδιάφορο. «Μεγαλόστομος και αλαζόνας... αιθεροβάμων και φα-

ντασιόπληκτος» σχολίαζε ο βασιλιάς. Ίσως δεν είχε άδικο. Ο Κολόμβος ήταν επίμονος, κάπως ματαιόδοξος, ισχυρογνώμων. Επιπλέον, ο κόσμος ήταν μεγαλύτερος απ' ό,τι εκείνος πίστευε. Η απόσταση από την Πορτογαλία μέχρι την Κίνα πλέοντας προς τα δυτικά είναι σχεδόν 20.000 χιλιόμετρα, και όχι περίπου 4.000 χιλιόμετρα όπως υπέθετε ο Κολόμβος.

Όμως, ακόμα και οι παραπλανημένοι μπορούν να επιτύχουν πολλά αν επιμένουν. Ο Κολόμβος εγκαταστάθηκε στην Ισπανία του βασιλιά Φερδινάνδου Β' και της Ισαβέλλας της Καθολικής, που την ίδια εποχή απωθούσαν τους Άραβες και από το τελευταίο προπύργιό τους στην Ισπανία, τη Γρανάδα. Όταν πλέον ο Φερδινάνδος και η Ισαβέλλα κατάφεραν να εκδιώξουν οριστικά τους Άραβες από την Ισπανία, συμφώνησαν να υποστηρίξουν οικονομικά το ταξίδι του Κολόμβου.

Τον Αύγουστο του 1492, οι καραβέλες *Νίνια*, *Πίντα* και *Σάντα Μαρία* απέπλευσαν, με κυβερνήτη τον Κολόμβο. Κινήθηκαν πρώτα νότια, προς τα Κανάρια Νησιά, στα ανοιχτά των ακτών της Αφρικής. Οι άνεμοι σε αυτό το σημείο πνέουν ούριοι για τα πλοία που κατευθύνονται δυτικά. Τη νύχτα, τα μέλη του πληρώματος αναπαύονταν όπου έβρισκαν χώρο στο κατάστρωμα. Το ξημέρωμα, ακουγόταν η προσευχή «Ευλογημένο το φως της ημέρας και ο Τίμιος Σταυρός». Καθώς ανέτελλε ο ήλιος, στέγνωνε η πάχνη στο κατάστρωμα και το πλήρωμα έπιανε δουλειά. Χελιδονόψαρα πηδούσαν έξω από το νερό και «αρχετά κατέληγαν στο πλοίο». Όταν τα νερά ήταν ήρεμα, οι ναύτες κολυμπούσαν πλάι στα πλοία.

Αυτές οι μικροαπολαύσεις, ωστόσο, δεν αρκούσαν για να διώξουν τις βαθύτερες ανησυχίες τους. Πού τελείωνε αυτός ο απέραντος ωκεανός; Τη νύχτα, οι σιλουέτες των αποδημητικών χερσαίων πτηνών φαίνονταν μαύρες, ακόμα και όταν είχε πανσέληνο. Τελικά, περίπου στις 2:00 π.μ. της 12ης Οκτω-

βρίου, ο σκοπός στην καραβέλα Πίντα αναφώνησε «Tierra! Tierra!» (Στεριά! Στεριά!). Με την ανατολή του ηλίου, ξεπρόβαλαν οι λευκές αμμουδιές ενός νησιού.

Πού βρίσκονταν, άραγε; Στις ακτές της Κίνας; Ο Κολόμβος κοιτούσε απορημένος καθώς μια από τις λέμβους του πλοίου τον οδηγούσε στη στεριά. Ο Μάρκο Πόλο είχε αναφερθεί σε ένα εύπορο νησί, το Τσιπάγκο (τη σημερινή Ιαπωνία). Το νησί που αντίκριζε ο Κολόμβος, βέβαια, ήταν μικρό. Μήπως, όμως, το Τσιπάγκο ήταν εκεί κοντά; Μήπως, πάλι, σε εκείνη τη γη δεν είχε πατήσει ποτέ το πόδι του Ευρωπαίος;

Ο «ναύαρχος» διέκρινε στην ακτή ανθρώπους να κινούνται. Έδειχναν να τρέχουν προς το δάσος, να απομακρύνονται από την παραλία.

Ποιοι ήταν; Πού είχε φτάσει; Τα κύματα έσπρωξαν τη βάρκα στην παραλία και ο Κολόμβος πάτησε στεριά.